

nekem. Clay még 30 év távolából is emlékezett, amit Pesten tanult, a közismerten nyelvtörő szót: Egeshedre. Leírta a szót és kérdezte jó lesz e így az „egészségedre”, mondtam pompás.

A londoni világkonferenciát minden nap reggelén énekléssel kezdtük. Edward Broadbridge aki személyesen is jelen volt, Grundtvig dalainak, himnuszainak, költeményeinek angolra fordítója. Ő vezényelt. A régi dán szokás szerint a repertoárba válogatott dalok (angol) szövegeit mindenki kézhez kapta. S először zongora vagy gitár kísérettel lalálázta végig a társaság, hogy rögzítse a dallamot. Utána kezdtük csak a szöveggel énekelni, versszakonként. Elementáris ereje volt az éneklésnek.

Ám az utolsó nap meglepetésként már nem Grundtvig dal volt, hanem a We Shall Overcome (Győzni fogunk!) című dal, amely az 1960-as évek emberjogi mozgalmainak himnusza volt. A dal születését egyesek egészen 1901-ig vezetik vissza, míg mások egy 1930-as goszpelszámából eredeztetik. A forrás nekünk úgy tűntette fel, hogy Highlander Népfőiskola, verzió, ami a leghíresebb népfőiskola volt az USA-ban a 30-as évektől.

E lap hasábjain folyamatosan feldolgozzuk a konferencia szakmai eredményeit. Most az angolul készült előadásom magyarra visszafordított változatát teszi közzé a lap.

A népi szellemiség fenntartása Magyarországon

Grundtvig eszméinek hatása – London 2018. augusztus 1-4¹

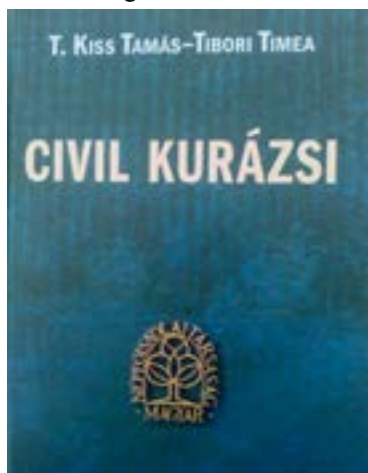
Bevezetés

Az előadás egyik forrása Jindra Kulich könyve volt, amely 2002-ben (*Koppenhága*) jelent meg: *Grundtvig oktatási eszméi Közép-Kelet Európában és a balti országokban* címmel. Jindra Kulich cseh származású volt, Dániába emigrált, majd dán feleségével Kanadába költözött, ahol a Vancouveri Egyetem tanészékvezetője lett. Kiváló könyvet írt. Személyesen találkoztunk Magyarországon, amikor tanulmányútjain, a könyv kéziratán dolgozott.

Több napot töltöttünk együtt. Jindra németül, angolul, dánul tudott és anyanyelve, a cseh nyelv lehetővé tette számára, hogy olvassa a szláv nyelven elérhető forrásokat. De nem ismerte az Európában egyedülálló magyar nyelvet. Csak a finn és az észti nyelv tartozik ugyanazon nyelvi családba, miközben sajnos a három nyelv kölcsönösen nem érthető. Jindra nagyon hálás volt a magyar vonatkozású angol és a német publikációkért, a kéziratokért és személyes beszélgetésekért a magyar népfőiskolákról.

A népfőiskola a gyakorlatban is megvalósult Magyarországon az 1930-as években. A második világháború utáni sztálinista diktatúra (1949-1956) alatt a népfőiskolákat betiltották, és 1988-ig lényegében nem léteztek, amikor létrejött a Magyar Népfőiskolai Társaság. Most harminc év után egy könyvet írt két egyetemi kutató T. Kiss Tamás és Tibori Tímea, amely a Civil Kurázszi címet viseli, és körvonalazza a 30 év tevékenységét.

Miért Civil kurázszi a címe? Amikor először

meghallottam a szerzők javaslatát, felmerült bennem a kérdés: ez ilyen egyszerű lenne? A válasz igen. Ez ilyen egyszerű. Néhány napos gondolkodás után eszembe ötlött, hogy Bibó István, a kiemelkedő politikai gondolkodó mit mondott a demokráciáról és a civil kurázszi-ról.²

Bugge³ (1995) találóan megmagyarázta, hogy a népfőiskolák a népi lélek kifejezésére és szolgálatára utalnak „mindig egy adott nép kulturális identitását kell tükrözniük, és válaszolniuk kell az adott történelmi és politikai helyzet kihívásaira...”

Ennek szellemében az előadásom három fő pontja a következő:

1. A születés és a kezdetek az 1930-as években
2. Az 1980-as és 90-es évek fejlődése, amikor lehetőség nyílt a népfőiskolák törvénybe foglalására
3. A 2000-es évek, amikor a szakmai és a nemzetközi munka kiteljesedett.

¹ A írás angolul készült el és utóbb került lefordításra. (részben visszafordításra) A londoni power point előadás néhány képét beillesztettük a szövegbe.

² Bibó István (1911-1979, Budapest), magyar politológus, szociológus és jogfilozófus. Bibó lett az ún. disszidens értelmiségiek példaképe a késő kommunista korszakban. Azt mondta: „... demokráciának lenni, azt jelenti nem félni”, és ez a civil kurázszi is.

³ Bugge K.E. Some international varieties of Grundtvig inspiration. In: L.Zollner and A.M. Anderson (eds) Enlightenment in an international perspective. Vejle: Krog.

A születés és a kezdetek az 1930-as években

„Hagyd a politikát és építkezz”⁴

1. A népfőiskolai mozgalmat a befolyásos népi írók karolták fel

Az 1940-ben a Kelet Népe folyóirat hasábjain a magyar írók első népfőiskolai munka közössége fejtette ki a népfőiskolai eszményeit. A közösséget maga Móricz Zsigmond író szervezte,⁵ aki meghívott tíz író, hogy vegyenek részt a munkában. A kortárs magyar szellemi élet kiemelkedő alakjainak hozzájárulását követően Móricz kiadta a „Hagyd a politikát és építkezz”

⁴ Autoriter rendszerben nincs értelme a politikában való részvételnek –vallotta Móricz és sok „népi író”. A londoni előadó sem rejtette véka alá, hogy a jelenlegi magyar politikai berendezkedés megint veszélyes, autoriter irányt vett.

⁵ Móricz Zsigmond (1879-1942) a XX. századi magyarországi realista próza egyik legnagyobb alakja.

⁶ Illyés Gyula (1902-1983) volt a legjelentősebb költő a népi írók csoportjában

⁷ Karácsony Sándor (1891-1952) Kiemelkedő filozófiai író, professzor, a Szabadművelődési Tanács Országos Tanácsának elnöke (1945)

című cikkét. Móricz megfogalmazta azt a jelszót, amelyet még ma is használunk: „Jobb polgárt, jobb hazafit, s jobb embert nevelni, ez a népfőiskola célja”

A költészet ereje: Egy mondat a zsarnokságról

Illyés Gyula⁶ legtöbbet idézett költeménye, az **Egy mondat a zsarnokságról** a költő születésnapján született: bár 1950-ben írta a költeményt, először 1956-ban jelenhetett meg. A magyar forradalom vereségét követően nem jelent meg újra Illyés egész életében. Néhány nappal a közzététel után a Szovjetunió szétűzta a vörös zsarnokság ellen küzdő 1956-os forradalmat, és a vers másodszer is föld alá került, egészen 1988-ig, amikor 1989-ben újra felléptek és előtérbe kerültek Magyarország demokráciáivá alakításának erői.

„A népművelésben más műveli a népet,
a szabadművelődésben maga művelődik a nép
Karácsony Sándor (1945)⁷”

A történelmi egyházak kiemelkedő szerepe

Magyarország vallásos népessége katolikus többségű, ugyanakkor az 1930-as években az önkéntes alapon induló népfőiskolai mozgalmat a református kisebbség kezdeményezte, és a legtöbb népfőiskolát a reformátusok alapították. Az alsó pap-ság magatartását ugyanúgy, mint általában a kortárs értelmiségiekét, a legerősebben a népi írók munkássága befolyásolta. Ez a csoport képviselte a legnagyobb hatású demokratikus alternatívát. A népfőiskolák alternatív jellegét az jelentette a hi-

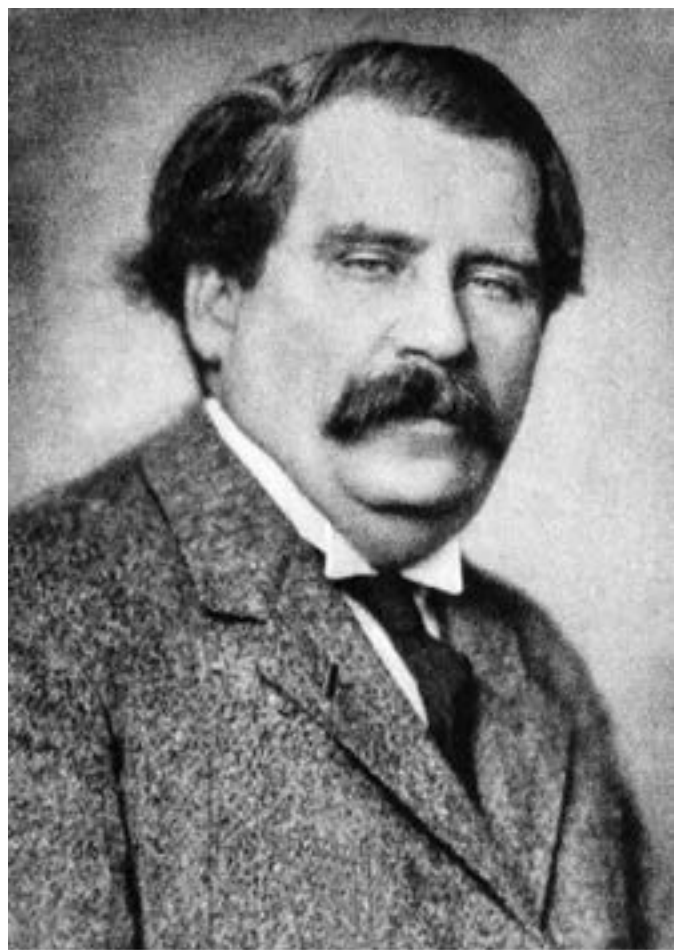
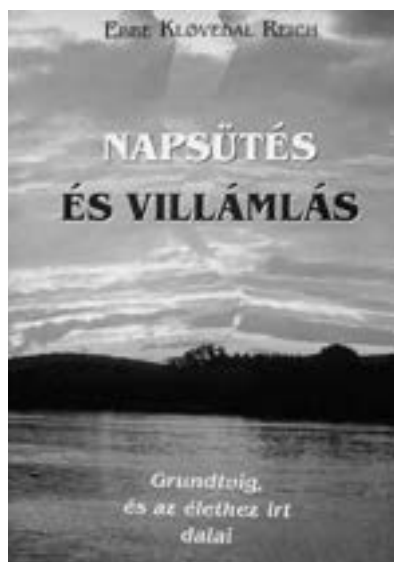
vatalos oktatáshoz képest, hogy az oktatásban és a kultúrában való önkéntes tevékenység jellemzői, célkitűzései megjelentek, a népi írók befolyásának részeként. A legnagyobb ifjúsági mozgalom, a KALOT támogatta a népfőiskolát. Ezeket két jezsuita szerzetes, Kerkai⁸ Jenő és Nagy Töhötöm szervezte. A KALOT meghirdette, hogy mely négy célt kívánja megvalósítani:

Krisztusibb embert!
Műveltebb falut!
Életerős népet!
Önérzetes magyart!

A korabeli népfőiskolák legfontosabb jellemzői

A fiatalok a népfőiskolán egy „szimbolikus faluban” éltek, Szeretefalva néven, s a népfőiskolák tevékenységét a következők jellemezték:

- a fiatal felnőttek felkészítése a keresztény világnézet elfogadására,
- a nemzeti öntudat megszerzése,
- a „Tanulj meg kritikusan gondolkodni „ – elsajátítása,
- a 30-as és 40-es évek – mint a népfőiskolák „hősi korszaka” – egyik fő feladata volt a fiatal gazdálkodók felkészítése az elkerülhetetlen földreformra és a nyugati típusú szövetkezetek létrehozására,

- cél volt egy olyan réteg és népi vezetők képzése, akik képesek új típusú önkormányzást megvalósítani.⁹

2.A népfőiskolák újjászületése az 1980-as években

1949-től a 80-as évekig – közel 40 évig – a népfőiskolák betiltott intézmények voltak. Az 1980-as évek közepén azonban általános társadalmi izgalom alakult ki, amelyben

számos szervezet alakult, és egyre intenzívebb közélet kezdődött. Ez a folyamat magában foglalta a népfőiskola eszméjének újjáéledését is. A politikában az 1980-as évek felkeltek az elégedetlenséget és a reform iránti igényt. Eltérően 1956-tól, sok reformer volt mind a kommunista párton belül, mind kívül, ami mutatta a magyar rendszer politikai széttöredeztségét. A magyarok többpárti rendszerre vágytak, amit egy szovjetrendszer alatt lehetetlen volt elérni. Nem akarták a szovjetrendszert, hanem a nemzeti önrendelkezéshez való jogot kívánták érvényesíteni. A kommunista rendszerek sorsa 1989-re egész Európában egy összeomlási folyamatba torkollott. A korabeli gazdasági és politikai válságban Magyarország egy furcsa, nyugodt demokratizálódási folyamaton ment keresztül.

A népfőiskolák újjáélesztése ebbe az átfogó társadalmi-politikai trendbe illeszkedett; ugyanis mi minderről volt szó:

- harc a kistelepülések jövőjéért és autonómiájukért
- a helyi identitás, a polgári felelősség, az öntudatosság fontossága
- civil szervezetek létrehozása

Ez a folyamat segítette létrehozni a helyi népfőiskolákat, mint civil szervezeteket és a népfőiskolák, mint új hajtóerő tudatosan támogatták ennek a társadalmi-politikai reformfolyamatnak a felgyorsítását. A 88- 89-es. években a népfőiskolák legfontosabb társadalmi küldetése az volt, hogy fórumokat biztosítsanak az újonnan kialakított alternatív, ellenzéki és független csoportok és pártok számára. Számos magyar, vidéki lakos először hallott a népfőiskolákon a feltörekvő többpártrendszer új szervezeteiről. A népfőiskolák olyan közvetlen fórumok voltak, amelyeken keresztül e szervezetek képviselői bemutat-

⁸ Kerkai Jenő (1904-1970) jezsuita szerzetes, a KALOT (Katolikus Agrárfjúsági Legényegyesületek Országos Testülete) létrehozója és fő szervezője. 1935-ben Farkas Györggyel és Ugrin Józseffel indította el az agrárfjúsági szervezetet, a KALOT-ot a szegedi tanyavilágban. Bővebben: https://hu.wikipedia.org/wiki/Kerkai_Jenő

⁹ Magyary Zoltán (1888-1945) államigazgatás tudós, a modern közigazgatás gondolatának megfelelően az önkormányzatnak tényalapú adminisztrációt kell megvalósítania, és a szolgáló közigazgatást, az uralkodó közigazgatás helyett.

hatták magukat, és amelyek révén sok esetben vitakozhattak egymással és a közönséggel is.¹⁰

A Magyar Népfőiskolai Társaság (MNT) egyik központi feladatává vált az állampolgári nevelés elősegítése és támogatása. 1989-90-ben meghirdette (az MNT), hogy „előnyben részesíti azokat a népfőiskolai programokat, amelyek:

- törekszenek elősegíteni az önkormányzati, parlamenti választások jelentőségének megismertetését
- az alkotmány megreformálását
- a kormányzat további demokratizálását
- a tudás terjesztését a modern alkotmányos jogállam területén

A második világháború utáni első szabad választásokat követően a kormány (1990) meghirdette a népfőiskolák támogatását. A valóságban azonban kevés előrelépés történt. A 80-as évek végén a reform mozgalom idején született ígéretnek reménye jelentősebb volt. 1990-ben egy új korszak kezdődött a népfőiskolai mozgalomban, valamint az MNT-ben, amikor a Német Szövetségi Köztársasággal kötött kormányközi megállapodás alapján a Német Népfőiskolai Szövetség elkezdte segíteni a rendszerváltást a magyar oktatásban és felnőttképzési rendszerben. A hagyományos vidéki és mezőgazdasági képzés mellett számos szakmai fejlesztési programot kell kiemelni, így az idegen nyelv-tanfolyamokat és a számítástechnikai képzések kiterjesztését. Az MNT hirdette, hogy a népfőiskolák autonóm jogi személyek és az önmeghatározó közösségek fejlődését támogatják, függetlenül a tanfolyamok és programok tartalmától. Hitet tettek amellett, hogy az általános oktatás fejlesztése, s a gyakorlati, hasznos és szakmai ismeretek és információk elsősorban diskurzusokon keresztül történő terjesztése, az öntudatos polgári lét és gondolkodás kialakítását szolgálja. A modernizáció társadalmi kihívásai ellenére a népfőiskolák különös hangsúlyt fektetnek a hagyományok és a nemzeti identitás megőrzésére. Úgy vélték, hogy a határon túli magyar kisebbség támogatása fontos feladat. A népfőiskolák a politikai pártoktól és az állami beavatkozástól mentes felnőttképzési mozgalom hívei, ugyanakkor „politikai fórumként” működtek, ahol a rendszerváltó szervezetek a jövőbeli szavazókhoz szóltak a programjukról.

A konfliktusos törvénykezési folyamat, a saját díjátadási szabályok „áthágása”

A nemzetközi tendenciákkal összhangban az oktatási hatóságok úgy döntöttek, hogy új törvényt hoznak létre a felnőtt-

kori tanulásról és a felnőttoktatásról. A korábbi törvényt 1976-ban hirdették ki. Az MNT számos civil szervezethez hasonlóan csatlakozott a parlamenti munkabizottsághoz és rendszeresen részt vett az előkészítő megbeszéléseken. Az MNT testületei több alkalommal megvitatták e megbeszélések eredményeit, és egy nyilatkozatban összegezték a véleményüket, amelyet minden érintett félnek el-

küldtek. Ezen nyilvános nyilatkozatok egyikét 1996 szeptemberében tették meg. A főbb pontok a következők voltak:

A tervezett törvény intézményközpontú.

Ezzel szemben az európai jogi alapelvek azt mutatják, hogy a jogalkotásban az emberek és a közösségek oktatáshoz való jogaiból indulnak ki és ennek a jognak az érvényesítésére összpontosítanak.

A törvénytervezet különleges védelmet biztosított az intézmények számára, így a civil szféra alapvetően függött volna tőle, és azt inkább tolerálta, mint valóban elfogadta volna.

A törvény nem írta elő, hogy az állami és a helyi önkormányzatoknak, a közösségeket kiszolgáló intézmények fenntartási kötelezettségeitől függetlenül, közvetlenül finanszírozniuk kell ezeket a közösségeket és szervezeteket.

Az MNT közgyűlése 1997 elején úgy döntött, hogy a törvény előkészítéssel kapcsolatos tapasztalataik objektív elemzését összefoglalják és megküldik a hazai és nemzetközi civil szervezetek hálózatainak, és szolidaritást és segítséget kér-

Művelődés – Népfőiskola – Társadalom

¹⁰ 1988-ban került sor a Magyar Népfőiskolai Társaság (MNT) alakuló közgyűlésére. Benda Kálmán akadémikus, történész (1913-1994) megválasztott elnök garancia volt egy új civil szervezet felhatalmazásának érvényesítésére és értelmes működtetésére. Az MNT alkotmánya magában foglalta azt a célt, hogy „támogassák a helyi népfőiskolai tevékenységeket, kezdeményezzék a népfőiskolák kialakulását a társadalmi életben, és tegyék lehetővé az állami és a közoktatási munka társadalmi támogatását, valamint a közművelődés megújítását, a hosszú távú nemzeti oktatási célok és a kulturális-társadalmi reformok megvalósítását. Az MNT a magyar és az európai népfőiskola történelem legjobb hagyományait kívánja ápolni, és ezeket a lehető legszélesebb körűvé tenni „

nek. Döntés született a nemzetközi szakmai támogatás igénybevételéről. Megvizsgáltuk nemzetközi kapcsolatainkat és tájékoztatást adtunk a helyzetről. Megadtuk az érintett kormányzati személyzet nevét és címét, és külföldi barátainktól nyilvános tiltakozó levelek megfogalmazását kértük, amelyben kijelentették, hogy szerintük a kormány civil szervezetek felé irányuló oktatási politikája nem a megfelelő irányba mutat. A legsikeresebb levelet a dán AOF írta a magyar miniszterelnöknek és az oktatási miniszternek, mert informális nyomásgyakorlás kezdődött a következő bizottsági üléseken, amely azt sugallta, hogy az MNT ország „áruló” politikát folytat és rossz színben tünteti fel Magyarországot.

Sok éven át titokban tartottuk a szélesebb közvélemény előtt, hogy a Parlament külföldi nyomás alatt fogadta el a törvény népfőiskolai paragrafusait. Szégyelljük a saját törvényhozóink és a kormány magatartását.¹²

A szakmai és a nemzetközi munka kiteljesedése

Részben sikeresen elértük mégis a vonatkozó törvényi bekezdés módosításait, és díjat adtunk a leginkább lelkes támogatóinknak, a dán AOF-nek. Ehhez módosítani kellett a díjátadási szabályainkat, mert a kiemelkedő népfőiskolai munka elismerésére létrehozott Tessedik-díj¹¹ csak a magyarok számára volt adható. A konfliktusok ellenére érdemes volt belevágni.

Végül a döntés nemzetközi szakmai támogatással született meg. Az 1997-es parlamenti ülészak során elfogadott törvény jelentős előrelépést hozott a népfőiskolai mozgalomban. Az 1997. évi CXL. tv. többet ért el, mint a népfőiskolai mozgalom támogatását: népfőiskolákat intézménytípusként nevezték meg. A tv. V. fejezet 91. § (1) bekezdése szerint a miniszteri költségvetésnek tartalmaznia kell ... a népfőiskolai mozgalmak finanszírozását.

1990 után, amikor nemzetközi együttműködés nyitottá vált és a külföldi partnerek együttműködést kerestek, az európai újraegyesítés eufórikus hangulatában a „népfőiskola” (folk high school) vonzó kifejezés volt. Mindenki tudta, hogy miről van szó, és kétoldalú együttműködési programok kezdődtek a holland, a svéd, a dán és német népfőiskolai szervezetekkel. Később a kétoldalú együttműködés egyre inkább többoldalúvá vált, és a támogatási szerepkört is az EU vette át. A nemzeti kormányok támogatása helyett a partnerek inkább az EU által indított nemzetközi projektforrásokra hivatkoztak, és 2000-től paradigmaváltás volt az EU oktatási politikájában is, újra előtérbe került az egész életen át tartó tanulás gondolata. Ezen belül számos alprogram indult. (A Comenius a közoktatásért, az Erasmus a felsőoktatásért, a Leonardo da Vinci a szakoktatásért és szakképzésért, valamint a felnőttképzésért felelős Grundtvig program)

A Grundtvig program európai finanszírozási programmá vált. Az EU-nak korábban nem volt kifejezetten a felnőttkori tanulás fejlesztését támogató programja. A Grundtvig célja a felnőttképzés európai dimenziójának erősítése és az egész életen át tartó tanulás Európa szertörténető fejlesztése lett. A Grundtvig program magába foglalta a tanulás minden formáját,

¹¹ Tessedik Sámuel (1742-1820) szlovák, német, magyar származású evangélikus pap, a híres vidéki gazdaságtudományi iskola alapítója Magyarországon. Az MNT által létrehozott Tessedik-díj a népfőiskolai munkák odaítéléséért.

¹² A közművelődési tv. meghatározása. CXL / 1997 tv. szerint : (a népfőiskola) „olyan felnőttoktatási tanfolyamokra összpontosító szervezet, amely önkéntes tevékenységen alapul, és a szakképzettségén kívül a pedagógiai programja magában foglalja a személyiség fejlesztést, az állampolgári nevelést és közéleti orientációt) és tanulási rendszerét, módszereit és szervezeteit maguk a résztvevők alakítják „

függetlenül attól, hogy ez a felnőttek „formális” vagy „nem formális” oktatási rendszerében, vagy „informális” módon történt, mint például az autonóm tanulás, a közösségi tanulás, vagy a tapasztalati tanulás. A Grundtvig program számára különösen fontos volt az általános felnőttképzés, a nem formális tanulás és kisebb programok és projektek támogatása. Ez a 2000 és 2015 közötti időszakban az MNT és tagszervezeti hálózata számára óriási innovatív jelentőséggel bírt.¹³

Két további projektet szeretnék kiemelni, amelyek kiemelkedően fontosak voltak. Ezek a *Trendek és kérdések a felnőttképzésben Európában* (2006) és a *Kiáltvány a 21. századi felnőttkori tanulásért* (2016).

Trendek és kérdések a felnőttképzésben, Európában

A Bizottság felkérte az Európai Felnőttképzési Szövetséget (EAEA),¹⁴ hogy vizsgálja felül a felnőttképzési tendenciákat az EU tagországokban és azon kívül, s határozza meg az új politika kialakítását igénylő kulcsfontosságú kérdéseket. Az időzítés lehetővé tette, hogy a tanulmány hozzájáruljon a felnőttkori

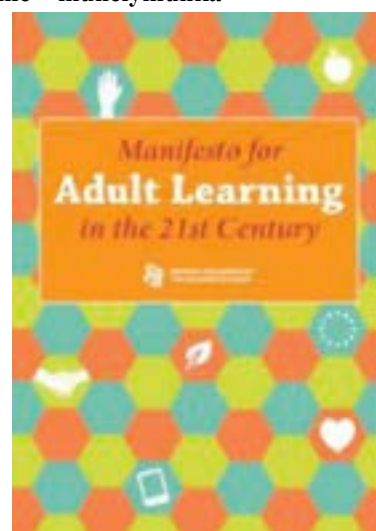
tanulásról szóló új uniós közlemény körüli vitához és annak megszületéséhez, *A Bizottság közleménye Felnőttkori tanulás: Tanulni sohasem késő* (2006)¹⁵ Ez volt az első alkalom, hogy az Európai Bizottság a felnőttkori tanulásról szóló speciális szakpolitikai fejlesztési ajánlást tett közzé. Számunkra Magyarországon azért volt fontos,

mert a teljes MNT csapata a projekten dolgozott, amire mindenki odafigyelt. Ebben a munkában a felnőttoktatás valamennyi fontos európai szervezete részt vett az EAEA koordinációjában.

Kiáltvány a 21. századi felnőttkori tanulásért

A tanulás hatalma és öröme – műhelymunka

Ennek a műhelynek a szakmai jelentősége kiemelkedő volt: az EAEA kiadta 2016-ban a *Kiáltvány a 21. századi felnőttkori tanulásért* c. dokumentumot, amely egy stratégiai javaslat és annak értelmezése volt. Hivatásos megbeszéléseket folytatott az MNT külföldi szakértők bevonásával, és javaslatot tett a magyar végrehajtásáról, továbbá magyar nyelven publikálta a dokumentumot. Az MNT tagjai

kifejtették az álláspontjukat, és a megbeszélések után az európai kiáltvány következtetése alapján fogalmazták meg a magyar felnőtt képző intézmények legfontosabb feladatait. A nemzetközi projektek fontossága az volt, hogy az elgondolások beépültek a nemzeti, szervezeti gyakorlatba.

¹³ Az EU támogatású MNT – főként Grundtvig - projektek listája:

- Basic Education for adults- Roma program 1998-2000
- Promoting Social Inclusion Through Basic Skills Learning 2002-05
- Youth and functional illiteracy 2005-2007
- Lifelong learning and education for democratic citizenship (2007)
- Mathematics in Action – MiA project
- Learning Partnership for the European Performers' House
- AGADE – A Good Adult Educator in Europe (AGADE)
- NILE, NILE 2 – Inter-cultural learning 2003-05
- Motivating Young Adults to Learn? MoLeYa 2008-2010
- Informing about EU requirements 2007
- The social teaching of the Church in the 21st century 2008
- In Balance: European Basic Mathematics Framework and Methodological Aid 2010
- A Learning Hearts project (2009-2011)
- Vitalise Rural Regions by Senior Citizens 2011-2013
- University students at the Danish Folk High School 2010-13
- 'Learning to tackle poverty'
- Adult education for sustainability, 2014, Kishantos
- International project entitled Culture Guide 2013- 2015

¹⁴ www.eaea.org

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A52006DC0614>

Beszélgetés a diófák alatt

Természetesen voltak események és projektek, amelyek a népfőiskolai „magyar hagyományok” követéseként a kritikai gondolkodás erősítésére szolgáltak. Például a *Beszélgetés a diófák alatt*. A 70-es és 80-as években, amikor a szocialista rendszer még mindig erős volt, a második világháború előtti népfőiskolák tanárai és hallgatói rendszeresen szerveztek éves találkozókát és konferenciákat Sárospatakon, a volt református központban, amely az egyik legjelentősebb népfőiskola volt az 1930-as években. A visszaemlékezés mellett ezeket a találkozókát a népfőiskolák korabeli társadalmi helyzetének vizsgálata is jellemezte. A konferencia után Újszászy Kálmán¹⁶ professzor,

teológus meghívta a résztvevőket saját otthoni kertjébe, ahol informális találkozó folytatódott a diófa alatt. Itt a jelenlévők élesebb hangnemre váltottak, amikor a társadalmi problémákat és a „nemzeti sorskérdéseket elemezték.” Elmondhatjuk, hogy alapvetően ezek a tanácskozások is hozzájárultak a magyar népfőiskolák újjáéledéséhez.

A 2010-es években Magyarországon azt tapasztaltuk, hogy a politikai rendszer egyre inkább autoriterré válik, és a társadalom „megdermedt”. A nyitott beszélgetések és nyilvános viták kezdtek eltűnni.

Abban az időben az MNT úgy döntött, hogy éves konferenciát szervez, *Beszélgetés a diófák alatt* címmel. Az első konferencia kezdete óta a következő témákkal foglalkoztak:

- Értékek, problémák és a nemzet – 2014
- Demokrácia és korrupció – 2015
- Közélet és társadalmi felelősségvállalás – 2016
- Hegymenet (egy tudományos társadalmi helyzetelemzés vitája) – 2017
- Aki szegény, az is marad – 2018

Egy alkalommal egy lengyel kolléga ezt érdekesnek találva és megkérdezte: Megvizsgálta-e az MNT a Beszélgetés a diófák alatt társadalomra gyakorolt hatását? Nevettem. A nemzetközi projektmenedzsmentből tudom, hogy mit jelent a kimenet-orientált projekt és hogy indikátorokkal mérhető az eredmény. Mégis, azt mondtam: a fő mutató ebben az esetben az, hogy én jól alszom.

Amikor egy társadalom zavart lesz és mély erkölcsi válság alakul ki, egyeseknek nincs más választásuk, mint cselekedni-

¹⁶ Újszászy Kálmán teológiai tanár, a sárospataki népfőiskola egyik alapítója, Tiszáninneni Ref. Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek felügyelője (1951–), az Orsz. Ref. Gyűjteményi Tanács ügyvezető elnöke (1969–) Az általa szervezett és vezetett sárospataki faluszemináriuma mo.-i falukutató mozgalom egyik jelentős intézménye volt.

ük kell. És a kimeneti mutató csak annyi, hogy nyugodtabban alszunk. Mint egy eredeti „grundtvigiánus”.

Szüreti Fesztivál

Az egyik nemzetközi projektünk nagyon közel állt a hagyományápolási tevékenységekhez, amelyet a népfőiskola szervezetek otthon végeznek. A *Kulturális Kalauz 2013-15* programjában - amelyek célja, a közösség szerepének növelése a vidéki területek művészeti tevékenységében volt – úgy döntöttünk, hogy gazdagítjuk a hagyományos szüreti fesztivál kulturális arculatát. A szőlő betakarítását ünneplő fesztivál az ország egyes területein a betakarítás ideje alatt szerveződik. Sok kistelepülésen a falu szinte összes lakosa érdeklődik és részt vesz ezen. Visszatérnek azok is, akik a városba költöztek, így ez egy igazi, nagyszerű helyi találkozó. Megmutatunk néhány képet az eseményről, ami a kulturális arculat erősítését is illusztrálja.

Egy másik nemzetközi program a vidéki művészeti közösségek és tevékenységek fejlesztésével foglalkozott. A kétéves projekt, záró konferenciáját 2018 júniusában Budapesten tartottuk meg.

Több mint ötven szakember vett részt az európai záró konferencián a kulturális és művészeti önkéntesek segítségével foglalkozó projekt konferenciáján. A vendéglátó szervező az MNT volt, a kiegészítő programban a Pántlika Népi Táncegyüttes működött közre. A Dániából, az Egyesült Királyságból, Lengyelországból és Portugáliából érkezett kollégáink magyar népi táncokat tanultak és magyarokkal táncoltak. A táncsoprotot Tóth Gergely vezette, a felvételt Kovács Tamás készítette. Elérhető a facebookon: <https://goo.gl/PjivpD>

Következtetések

Nagyon nehéz volt kiválasztani mi kerüljön bele ebbe az írásba, mert minden kis dolog, ami hiányzik, egy kicsit fáj. Harminc év körülbelül 11 ezer nappól áll, és ebben az egész időszakban nagyon gazdag volt a népfőiskolák élete és tevékenysége. A kiválasztás csakis a szerző hibája. Visszatérve Buggenak a nép-

főiskolák társadalmi szerepével kapcsolatos alapvetésére, azt mondhatjuk, hogy a magyar népfőiskolák a Grundtvig-i elgondolásnak egy autentikus megvalósítását képviselik, amely 30 évig komoly hatással volt a magyar társadalomra és oktatásra.

1. Nyilvánvaló, hogy a magyar népfőiskola a „népszellem” fenntartásának és fejlesztésének egy hiteles nemzeti változatát képviseli, ami különösen fontos a mai világban, amikor a nemzeti identitás sok esetben a veszélyes nacionalizmus felé tolódt el, és a társadalom-, s nép-központú gondolkodást áthatja a populizmus.

2. A magyar népfőiskola az eredeti szellemben az „oktatás az életért” s nem az „oktatás a megélhetésért”

3. Átfogja a társadalom kevésbé képzett rétegeit; reményt ad az elhagyatott országnak és az emancipáló demokratikus felnőttképzésnek. A társadalmi különbségek és a szegénység nő az egész világon, és a nemzeti népfőiskoláknak segíteniük kell megtalálni a kiutat ebből a helyzetből.

4. A népfőiskolák újjáépítették az állampolgári oktatást és az erkölcsi újjáéledés szellemiségét, amíg ez az alapvető oktatási elem a politikai befolyásosság alatt tömegpropagandává fajult. Ma a 2010 utáni időkben, tanúi lehetünk ennek az autoritárius fordulatnak.

5. A kommunista rezsím alatt az egyén szociális felelőssége és a társadalmi kohézió nagyon alacsony szintre süllyedt. Ma már láthatjuk, hogy a poszt-kapitalista és populista politika ugyanazt eredményezi, és harcolnunk kell ellene.

Az MNT a Kishantosi Vidékfejlesztési Központtal közösen létrehoz egy tanulmányi központot, amelynek fő célja a népfőiskolák és a közösségi művelődés társadalmi előnyeinek kutatása. A tanulmányi központ foglalkozik a történelemmel, a jelenlegi helyzettel és a jövő perspektíváival is. Szeretnénk együttműködni mindazokkal, akik hasonló célokat követnek, különösen a világ minden részével, azokkal, akik Grundtvig eszméit nagyra értékelik.

Budapest, 2018. augusztus 1

Szigeti Tóth János